

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Т.Г.
ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет

Кафедра етики, естетики та культурології

**КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 034 культурологія
на здобуття освітнього ступеня бакалавра культурології

Студентка-виконавець:

КОСЕНКО АНАСТАСІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

IV курс

спеціальність 034 «культурологія

ОПП «Культурологія»

Науковий керівник:

Гриценко Валентина Степанівна

к.ф.н., доцент

кафедри етики, естетики та культурології

Допущено до захисту:

Зав. кафедри _____

Київ-2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ НА ЕТАПІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА	
1.1. Продуктивність «м'якої сили» у побудові міжнародних стосунків.....	13
1.2. Ресурси сучасної культурної дипломатії на тлі викликів часу.....	17
Висновки до Розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНА ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПІВПРАЦІ	
2.1. Чинники активізації інтересу до України у сучасному світі.....	25
2.2. Головні інтенції української міжнародної політики.....	28
2.3. Модель української «м'якої сили»: інструменти та інституції.....	30
Висновки до Розділу 2.....	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ	
3.1. Виклики та ризики в реалізації української «м'якої сили»	38
3.2. Шляхи оптимізації міжнародного іміджу України.....	41
Висновки до Розділу 3.....	48
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	53

ВСТУП

Україна, країна з багатою культурною спадщиною та яскравим мистецьким життям, з часів отримання незалежності є активним суб'єктом культурної дипломатії, маючи на меті сприяння взаєморозумінню між народами, розширенню і зміцненню своїх зовнішніх зв'язків та формуванню позитивного іміджу України на світовій арені. Ця культурна стратегія виявляється у різноманітних реаліях відповідного впливу, в координації спрямованих на це зусиль, а також у визначенні перспектив сучасної української культурної дипломатії, що спирається на об'єктивний моніторинг досягнутого.

Актуалізація після розпаду Радянського Союзу процесу формування національної ідентичності зробила культурну дипломатію чи не найважливішим інструментом українського духовного меседжу людству, демонстрації її культурної самодостатності, тієї унікальності, що робить некоректними спроби традиційно асоціювати її з росією. Російська агресія, нав'язана українцям жорстока війна, що триває третій рік, мобілізувала українське духовне єство, як це вже не раз бувало в історії нескореної України. Однак тепер у міжнародному культурному ландшафті вона використовує свій різноманітний ресурс, що, окрім традиційного народного мистецтва та художніх ремесел, представляє процвітаючу кіноіндустрію, сучасне візуальне мистецтво, літературу, що динамічно розвивається у відповідь на запити часу тощо. Україна сьогодні активно використовує мистецькі колаборації, міжнародні фестивалі, програми культурного обміну тощо, щоб переконливо протистояти російським наративам, здобуваючи водночас міжнародні симпатії і підтримку.

Російське повномасштабне вторгнення привернуло увагу світової спільноти до України, зробивши її духовний ресурс, культурну спадщину та національний наратив в цілому об'єктом загостреного міжнародного інтересу. Така підвищена увага вимагає всебічного вивчення того, як Україна використовує свої культурні ресурси для формування власного позитивного іміджу за кордоном, для здобуття міжнародної підтримки в ситуації війни та

післявоєнної відбудови, для досягнення необхідного для цього взаєморозуміння. В умовах посиленого інтересу до неї Україна має безпрецедентну можливість повні виявити свою духовну ідентичність, усвідомивши водночас потенціали її продуктивного пред'явлення людству.

Вагомим стимулом у подальшому розвитку та вдосконаленню української культурної дипломатії є також усвідомлена потреба у справжній європейській інтеграції, вираженій у непохитному прагненні приєднатися до Європейського Союзу. Приведення ж власної культурної політики у відповідність до європейських стандартів та цінностей, розробка ефективних стратегій міжкультурної взаємодії неможливі без глибокого розуміння наявних культурних ландшафтів і специфіки існуючих національно-ментальних меседжів. Це під силу лише потужній дипломатії, яка не нехтує культурними каналами впливу, розуміючись на непоборності загальнолюдських гуманістичних цінностей та відповідних прагнень.

Ефективність зусиль вітчизняної дипломатії у даному напрямку вимагає постійного моніторингу, який конче необхідний сьогодні, коли Україна знаходиться в епіцентрі боротьби за майбутнє всього людства, чинячи героїчний опір рашизму в усіх його несамовитих проявах. Саме тому на часі дослідження культурної стратегії і тактик, що попри пов'язану з війною обмеженість ресурсів, необхідність вирішення невідкладних внутрішніх задач виступають як система, що послідовно нарощує свою потужність та результативність. У цей складний період своєї історії українська нація використовує свої культурні активи задля збереження та примноження власного унікального духовного ресурсу як складової духовної скарбниці людства, як гаранта загального миру й процвітання, чії ідеали виборюються сьогодні ціною тисяч українських життів.

Досвід цієї по-справжньому звитяжної роботи є надзвичайно корисним для всіх гравців глобалізованого світу, де у стосунках глобального і локального існують, як відомо, непрості колізії. Дане дослідження спрямовано на аналіз цього непересічного досвіду й керується прагненням проаналізувати сучасний

стан культурної дипломатії України з його сильними і слабкими сторонами, її інституційне забезпечення та діючий інструментарій, ресурси для можливого вдосконалення, щоб доповнити загальнонауковий дискурс вивчення української «м'якої сили», з'ясувавши, як і завдяки чому вона працює, що стоїть їй на заваді у досягненні зовнішньополітичних цілей.

Аналіз показав, що культурна дипломатія України наразі переживає динамічну трансформацію: посилення у світі інтересу до української культури створює безпрецедентну можливість глибоко усвідомити українську культурну ідентичність в її людинотворчих одиницях, закладених у багатій культурній спадщині, зокрема, у світоглядно-філософських та художніх формах самовираження. Серед питань, що виникають у зв'язку з цим, ключовим є те, як Україні слід використовувати свої ресурси «м'якої сили» під час війни з росією, як засобами культурної дипломатії ефективно протидіяти російській пропаганді та дезінформації, привласненню українського культурного спадку та волонтаристському перегляду історії. Які стратегії та рекомендації є найбільш перспективними для зміцнення культурного іміджу України та підвищення її міжнародного авторитету? Пошук відповідей на ці та подібні питання, а також спроба розширити масив знань про українську культурну дипломатію ХХІ ст. у контексті геополітичної ситуації, спровокованої війною РФ проти України, мотивували дані штудії.

Метою дослідження є спроба комплексного аналізу української культурної дипломатії в її сучасних реаліях, а також ресурсів її можливої оптимізації у пред'явленні України світу як носія та захисника гуманістичних цінностей..

Відповідно до мети дослідження було визначено наступні **завдання**:

1. Проаналізувати роль культурної дипломатії у сучасних міжнародних відносинах.
2. Розглянути історичний контекст та мотивацію використання української культурної моделі у міжнародних стосунках.

3. Виявити інструменти, ключових осіб та організації, що залучені до процесу формування позитивного ставлення до України у світі.
4. Дослідити особливості українських культурних зусиль у зв'язку з війною з РФ.
5. Визначити сучасні виклики, що стоять перед українською культурною дипломатією.
6. Проаналізувати шляхи можливої оптимізації культурного іміджу України.

Об'єктом дослідження виступає культурна дипломатія як специфічний підхід до формування конструктивних міжнародних відносин з метою досягнення державами бажаних зовнішньополітичних цілей.

Предметом дослідження є сучасна українська культурна дипломатія з точки зору її стратегії, інструментів, інституцій та їх впливу на досягнення Україною міжнародного визнання її високого культурного іміджу.

Досліджуючи реалії та перспективи сучасної української культурної дипломатії, дана робота має сприяти поглибленню розуміння того, як український народ використовує свої культурні активи для входження у міжнародну спільноту на правах духовно орієнтованої й політично забезпеченої самодостатності. Результати дослідження стануть певним внеском у зростаючий масив знань про культурну дипломатію, особливо актуальних у контексті глобальних політичних конфліктів та кризових ситуацій. Зібрана в ході дослідження інформація стане у нагоді всім, хто професійно цікавиться феноменом культурної дипломатії, її еволюцією в історії людства та її роллю у сучасному, глобалізованому, світі.

Методи дослідження. Дослідження має комплексний характер, об'єднуючи теоретичні та емпіричні методи. В його основі лежать міждисциплінарний та системний підходи. Застосовані такі загальнонаукові методи пізнання, як індукція і дедукція, аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, а також такі спеціально-наукові методи, як історико-

генетичний, проблемно-хронологічний, дескриптивний, прогностичний, контент-аналіз. Зрештою, це дозволило розкрити характер сучасної української культурної дипломатії, виявити її актуальні проблеми та перспективи подальшого розвитку.

При цьому в отриманих результатах можна виділити певні елементи новизни, що полягають у наступному:

- в аналітичному зрізі стану культурної дипломатії України під час триваючої повномасштабної агресії з боку РФ;
- у показі форм та ресурсів українського культурного самовиявлення у протистоянні спробам знищення української ідентичності;
- у розкритті специфіки формування позитивного іміджу України у розпочатому процесі її європейської інтеграції.
- у спрямуванні результатів дослідження безпосередню у практику у вигляді прогнозування та рекомендацій.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Теоретичне значення даного дослідження полягає в тому, що його результати і висновки можуть сприяти подальшому дослідженню культурного вектора міжнародної політики сучасних держав як дієвого інструмента успішної дипломатії. Здійснений аналіз реалій та перспектив сучасної української культурної дипломатії поглиблює розуміння того, як народ і нація можуть використовувати свої культурні активи для входження у міжнародну спільноту на правах духовно орієнтованої й політично забезпеченої самодостатності.

Результати дослідження роблять свій внесок у зростаючий масив знань про культурну дипломатію в цілому, особливо актуальних у контексті глобальних політичних конфліктів та кризових ситуацій. Зібрана в ході дослідження інформація стане у нагоді всім, хто професійно цікавиться

феноменом культурної дипломатії, її еволюцією в історії людства та її роллю у сучасному, глобалізованому, світі.

Попри теоретичну спрямованість роботи її результати і висновки можуть бути використані у навчальному процесі, зокрема, у вивченні прикладної культурології.

Структура роботи обумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

Феномен культурної дипломатії має на сьогодні досить розвинутий міждисциплінарний дискурс, знаходячись у зоні інтересу представників різних сфер знань, передусім, політологів, дипломатів, фахівців з соціальних комунікацій тощо. Обраний нами напрям дослідження засвідчує входження даного предмета у простір прикладної культурології. Базою для його дослідження виступає концепт "м'якої сили" Джозефа Ная ("Bound to Lead: The Changing Nature of American Power", "Soft Power: The Means to Success in World Politics"), що теоретично легітимував практичний зиск, отриманий завдяки її використанню у міжнародних стосунках.

Поняття "м'якої сили" та її роль у міжнародних відносинах є сьогодні ключовим у дослідженні культурної дипломатії. Джозеф Най визначає її як здатність держави досягати бажаних результатів через привабливість та переконання, а не примус. Культурна дипломатія, як один з інструментів "м'якої сили", дозволяє державі впливати на сприйняття її цінностей, культури та політики іншими країнами, формуючи позитивний імідж та зміцнюючи міжнародні зв'язки. У книзі "Soft Power: The Means to Success in World Politics" Най розширює та поглиблює цю концепцію, досліджуючи її різноманітні аспекти та застосування у сучасному світі. Він аналізує джерела "м'якої сили" - культуру, цінності, інституції та політику - та їх вплив на формування привабливості держави. Най також розглядає різні інструменти "м'якої сили", включаючи культурно ангажовану дипломатію, освітні

програми, міжнародні обміни та відповідну інформаційну політику в їх ефективності для досягнення зовнішньополітичних цілей.

Най підкреслює важливість "м'якої сили" у сучасному світі, де традиційні інструменти "жорсткої сили" втрачають свою ефективність. Він стверджує, що держави, які володіють привабливістю та здатністю переконувати, мають більше шансів на успіх у міжнародних відносинах. Книга Ная стала важливим внеском у розуміння ролі "м'якої сили" у сучасній політиці та дипломатії. [1, с. 45]

В цьому ж дискурсі паралельно використовується поняття публічної дипломатії, чії форми відточувались впродовж століть, однак у науковий обіг термін був введений у ХХ ст. дипломатом і вченим Едмундом Гулліоном на позначення дій, спрямованих на формування довгострокових міжнародних відносин заради захисту інтересів власної держави за кордоном.

Активне використання поняття "культурна дипломатія" почалося у ХХ ст, але досі точиться дискусія щодо нього. Різні дослідники вкладають в нього різний зміст, позначаючи ним різні явища. Проблемним виявилось розмежування понять "культурна" і "публічна дипломатія", нерідко їх використовують як синоніми. Перше визначення, дане у 1930-х рр.. американським дослідником Федеріком Баргхорном, виходило з розуміння культурної дипломатії як маніпуляції культурними зв'язками із пропагандистською метою. Американський політолог Мілтон Каммінгс запропонував свій варіант – обмін ідеями, інформацією, цінностями, системами, традиціями, переконаннями тощо задля сприяння взаєморозумінню. Згідно з так званим реалістичним підходом, основними суб'єктами міжнародних відносин є держави, які орієнтуються на просування своїх інтересів. В ефективному досягненні цієї мети культурна дипломатія діє лише опосередковано порівняно з військовою силою, природними ресурсами та економікою. Неореалісти, зокрема, Кеннет Волтц, вважаючи, що міжнародну політику визначає анархія, не надають жодного значення

зусиллям дійових осіб, виключаючи можливість їх взаємного впливу. [12, с. 35]

Сьогодні акценти змінюються. Зрозуміло, що вивчення і реалізація культурної дипломатії вимагають системного підходу, напрацювання стратегій та координації колективних зусиль. Врешті, культурна дипломатія розглядається сучасними науковцями як основна складова публічної дипломатії, яка зосереджена на ресурсах культури і освіти як засобах створення привабливого образу країни на міжнародній арені. З ключовими поняттями культурної дипломатії активно працюють українські дослідники, вдаючись до вивчення її інструментів та дієвих механізмів у формуванні міжнародних відносин. [10, с. 13-14]

Український контекст культурної дипломатії досліджується у праці "Культурна дипломатія України: стратегічні пріоритети", підготовленій Національним інститутом стратегічних досліджень. Автори аналізують стан культурної дипломатії України, її сильні та слабкі сторони, а також пропонують стратегічні пріоритети для її розвитку, враховуючи сучасні виклики та можливості. Вони наголошують на важливості культурної дипломатії для формування позитивного іміджу України у світі, зміцнення її міжнародної позиції та розвитку культурних зв'язків з іншими країнами.

Аналізуючи концепцію «м'якої сили» Джозефа Ная, О. Корнійчук акцентує увагу на культурних цінностях, що здатні формувати позитивні уявлення про країну, роблячи її привабливою та впливовою для інших міжнародних гравців. [8, с. 5]

Дослідження "М'яка сила" у сучасній українській політиці" під редакцією О. Константинової розглядає поняття "м'якої сили" та її інструменти у контексті української політики, враховуючи особливості історичного розвитку та геополітичне положення країни. Автори аналізують досвід використання "м'якої сили" в Україні та пропонують шляхи її ефективного застосування, звертаючи увагу на важливість врахування

національних інтересів і культурних особливостей, а також культурної дипломатії у формуванні позитивного іміджу України та зміцненні її міжнародних позицій.

Ці стали основою для аналізу реалій та перспектив культурної дипломатії України у даній роботі, спрямовуючи до визначення напрямків оптимального розвитку цього важливого інструменту міжнародної політики. Аналіз його реалій і перспектив має вихід у реальну практику, об'єднуючи інтереси науковців і безпосередніх креаторів даних процесів. Кожне входження у даний дискурс сприяє подальшому дослідженню цього актуального предмета вивчення, на що є запит у сьогоденному глобалізованому світі. Поглиблення знань про стан сучасної української культурної дипломатії, що опинилась у важких геополітичних умовах через агресію РФ, зможе несподіваним чином дати відповіді на питання щодо можливого створення планетарного дому.

РОЗДІЛ 1. КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ НА ЕТАПІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА

1.1 Ефективність "м'якої сили" у розбудові міжнародних відносин

Концепція "м'якої сили", розроблена Джозефом Наєм, стала невід'ємним інструментом сучасної дипломатії, який дозволяє країнам досягати своїх цілей у міжнародному просторі не силою, а переконанням та власною привабливістю. Цей підхід ґрунтується на використанні культурного впливу, діючих демократичних цінностей, ефективної зовнішньої політики та економічної співпраці для формування позитивного іміджу країни та зміцнення її міжнародних зв'язків. "М'яка сила" є багатогранним інструментом, що охоплює різноманітні сфери діяльності держави, від культури та освіти до економіки та політики.

Культурний обмін, освітні програми та міжнародне мовлення сприяють поширенню національних культурних цінностей та традицій, що як стабільний духовний капітал стає запорукою довіри у налагодженні довготривалих стосунків, формуючи позитивний образ країни для інших міжнародних гравців – реальних чи потенційних партнерів. Програми обміну школярами і студентами існують у багатьох країнах, Україна не виняток. Вони мають різні види і локації, здійснюються у державних чи приватних навчальних закладах, передбачають вивчення не тільки мови, а й інтегрування у місцеве суспільство, відкриваючи для себе його побут, традиції, поведінкові моделі тощо.

Наприклад, програма Британської Ради "Connecting Classrooms", маючи на меті встановлення партнерських відносин між школами у Великій Британії та в інших країнах, призвела до покращення взаєморозуміння не лише між потенційними партнерами, але й поліпшила співпрацю між учнями та вчителями з обох сторін: спрацював запущений цим проєктом механізм формування взаємної толерантності. Можна бути певними, що для його

учасників досвід взаємного узнавання та взаємокорисної співпраці буде мати проєктивний вплив на їх подальше життя. [36]

Ініціативи, спрямовані на популяризацію національної мови та культури, мають своїх лідерів, зокрема Інститут Сервантеса (Іспанія), Гете-Інститут (Німеччина), претендує на подібне лідерство і Китай, відкриваючи в закордонних університетах Інститути Конфуція. Залучення іноземців до вивчення мови як засобу своєрідної культурної асиміляції є найпоширенішою серед практик формування сучасних міжкультурних взаємин. [14, с. 2-3]

Франція ж активно реалізує політику "мякої сили" через інший ресурс – кіно, моду, кулінарію та інші сфери, що робить її не менш привабливою для туристів та інвесторів з усього світу.

У загальному масиві публічної дипломатії важливим аспектом виступає міжнародне мовлення. Саме воно дозволяє країнам поширювати свої базові культурні і політичні меседжі на глобальну аудиторію. Потужність цього інструменту не можна недооцінювати, чому є немало переконливих прикладів. Наприклад, зміцнення позицій Катару в регіоні відбулося завдяки тому, що телеканал "Аль-Джазіра став впливовим джерелом інформації на Близькому Сході та в Північній Африці. [22]

Напрямок реалізації "мякої сили" є й економічна співпраця, що її надзвичайно активно використовує Китай. Китайська ініціатива "Один пояс, один шлях" виступає яскравим прикладом того, як економічні проєкти можуть бути використані для розширення геополітичного впливу. Інвестуючи в інфраструктуру та розвиток країн-партнерів, Китай зміцнює свою позицію на світовій арені, створюючи мережу економічних та політичних союзників в умовах гострої боротьби за регіональне і глобальне лідерство. Як відомо, Китай переосмислив та переформатував західний концепт "мякої сили", створивши її китайський варіант, спрямовуючи її з орбіти зовнішньої на

внутрішньодержавну політику. У межах політики взаємного виграшу на міжнародній арені залишається мовно-освітній та економічний напрямки. [13]

Економічну складову "м'якої сили" використовує поряд з іншими її ресурсами і Японія, надаючи значну фінансову допомогу країнам, що розвиваються. Японські інвестиції йдуть, передусім, в освіту та охорону здоров'я, що, звісно, сприяє зміцненню її репутації країни як відповідального та надійного партнера. Крім фінансової підтримки, економічна форма "м'якої сили" реалізується також у вигляді торговельних угод, інвестиційних проектів, науково-технічного співробітництва та інших форм економічної взаємодії, що, сприяючи зміцненню міжнародних економічних зв'язків, працює, водночас, на позитивне реноме країни.

Укріплення загальної стратегії "м'якої сили" залежить від дотримання акторами міжнародних норм у глобальному управлінні. Європейський Союз, завдяки своїй відданості багатосторонньому співробітництву та захисту прав людини вважається одним з лідерів у сфері "м'якої сили". Його цінності та орієнтована на них політика приваблюють солідарні з ними країни, відповідно, зміцнюючи його позиції на міжнародній арені. Прикладом цього є активна участь ЄС у врегулюванні міжнародних конфліктів, наданні гуманітарної допомоги та підтримці демократичних процесів у різних регіонах світу.

Активно використовує "м'яку силу" у сфері глобального управління Канада - її миротворча діяльність та широка участь у міжнародних організаціях є прикладом того, як, працюючи на загал з позицій гуманізму та орієнтованої на демократичні цінності солідарності, можна нарощувати свій міжнародний вплив та здобувати високу репутацію.

Глобальне управління включає в себе участь у міжнародних організаціях, таких, як ООН, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, а також у регіональних організаціях та ініціативах. Країни, які беруть активну участь у глобальному управлінні, демонструючи свою готовність до співпраці

та відповідальність за вирішення проблем людства, стають лідерами суспільної думки, їм делегується право з позицій напрацьованого міжнародного авторитету бути арбітрами у корінних питаннях існування глобалізованого світу.

"М'яка сила" доводить свою ефективність навіть у кризові часи. Під час пандемії COVID-19 Південна Корея та Тайвань завдяки своїм ефективним стратегіям боротьби з вірусом та прозорій комунікації зміцнили свою репутацію на світовій арені. Вони надали допомогу іншим країнам у вигляді медичного обладнання та експертних консультацій, що сприяло зміцненню їхнього міжнародного іміджу та суттєвому розширенню кола їхніх партнерів. Це унаочнює потенційність "м'якої сили" у подоланні глобальних викликів шляхом налагодження міжнародної співпраці.

Інший приклад під час пандемії продемонструвала Нова Зеландія, продемонструвавши ефективне подолання кризи та багаторівневу турботу про своїх громадян, що привернуло увагу світової спільноти та зміцнило її позитивний імідж. Кризові ситуації можуть бути різними - від стихійних лих та епідемій до політичних криз та конфліктів. У таких ситуаціях країни, що демонструють ефективне управління, готовність до солідарності з іншими країнами, до надання їм гуманітарної допомоги, стрімко збільшують свій міжнародний вплив, апробовуючи, водночас, нові чи вдосконалені форми "м'якої сили".

Хоча "м'яка сила" має величезний потенціал, її ефективність не завжди можливо відразу виміряти, адже результати можуть проявитися лише з часом. Проте численні дослідження прикладів успішної реалізації "м'якої сили", форми якої варіюються залежно від конкретної ситуації, підтверджують її безумовну дієвість у сучасних міжнародних відносинах, у створенні більш стабільного та безпечного світу шляхом формування парадуму позитивних міжнародних іміджів. При цьому слід враховувати, що успішність цього має спиратися на послідовну зовнішню політику, дотримання норм міжнародного

співіснування та вирішення глобальних проблем з гуманістичних та людинозберігальних позицій.

1.2. Ресурси сучасної культурної дипломатії на тлі викликів часу

Спираючись на розуміння ефективності "м'якої сили" у міжнародних відносинах, важливо дослідити конкретні ресурси, які складають основу сучасної культурної дипломатії. Вони різноманітні й охоплюють широкий спектр інструментів і платформ, що їх держави використовують, транслуючи свої культурні меседжі для взаємодії із глобальною аудиторією у пошуку взаєморозуміння та можливостей співпраці задля досягнення власних інтересів.

Наріжним каменем культурної дипломатії залишаються програми культурних обмінів. Такі ініціативи, як Програма імені Фулбрайта в США та програма Еразмус+ в Європейському Союзі сприяють обміну студентами, науковцями та митцями, інтенсифікуючи міжкультурний діалог та співпрацю. Ці програми не лише збагачують особистий та професійний розвиток учасників, але й сприяють побудові довготривалих відносин між народами. [30, 35]

Мистецтво, що є потужним засобом духовного самовираження, також виступає дієвим засобом міжкультурної комунікації. Музеї, художні галереї та культурні інституції відіграють життєво важливу роль у демонстрації мистецької спадщини народів і націй та сприянні міжнародному взаєморозумінню. Так, виступаючи культурним послом Франції, славнозвісний Лувр щороку приваблює мільйони іноземних відвідувачів. Так само колекція Британського музею артефактів з усього світу слугує свідченням взаємозв'язку людських цивілізацій. [28, 34]

Працюють на міжнародне взаєморозуміння й мовні та освітні ініціативи. Програми вивчення мов, запропоновані міжнародним споживачам Китаєм у формі Інститутів Конфуція, Німеччиною – у варіанті Гете-Інституту

виступають яскравим прикладом використання мови як культурного посла, здатного відкривати двері не лише до нових культур, але й особистих перспектив. Програми освітніх обмінів дають можливість студентам, навчаючись за кордоном, ставати у подальшому прихильниками іншокультурних цінностей, освоєних під час навчання, здійснювати по відношенню до них культуртрегерську діяльність. [31]

У цифрову епоху потужними інструментами культурної дипломатії стали соціальні медіа та онлайн-платформи. Уряди, культурні інституції та окремі особи можуть використовувати ці платформи для поширення своїх наративів, для взаємодії із глобальною аудиторією та створення віртуальних спільнот. Так, "корейська хвиля" або феномен халлю, рушійною силою якого стала музика к-поп і корейські дорами, ефективно використала можливості соціальних мереж для просування корейської культури та посилення "м'якої сили" Південної Кореї. [28]

Спорт і великі міжнародні культурні заходи давно зарекомендували себе як потужні інструменти культурного впливу. Це засвідчує історія виникнення Олімпійських ігор, що створювалися як платформа для просування миру та загального єднання на основі загальнолюдських цінностей. Людство і сьогодні намагається утримати цей гуманістичний посыл, пишаючись високими спортивними рекордами як вселюдським надбанням. Звісно, проведення великих спортивних змагань, як і масштабних культурних фестивалів є площадками обміну культурними меседжами, приваблюючи туристів і, водночас, стимулюючи пов'язану із подібними заходами економічну активність.

Сьогодні культурна дипломатія виходить за рамки урядових ініціатив. Неурядові організації, групи громадянського суспільства та приватні особи також роблять свій внесок у міжнародний культурний обмін та налагодження взаєморозуміння між народами. Безперечно, ініціативи на кшталт Міжнародної програми лідерства для відвідувачів (IVLP), створеної і діючої

у США, сприяють діалогу між молодими лідерами з усього світу, гарантуючи конструктивність їх подальшої співпраці на користь людства.

Хоча ресурси сучасної культурної дипломатії різноманітні та постійно розвиваються, їхня ефективність так чи інакше залежить від здатності адаптуватися до мінливої глобальної динаміки, повноцінно взаємодіяти з різними автентичними аудиторіями, сприяючи встановленню не формальних, а значущих зв'язків поза межами власних державних кордонів.

Російсько-українська війна, розпочата повномасштабним вторгненням російських військ на територію України в лютому 2022 року, завдала відчутного удару по її культурному корпусу, адже мала на меті знищення української культурної ідентичності. Українські митці, діячі культури та освіти опинилися під загрозою, стикаючись з політично мотивованою цензурою, обмеженням свободи творчості та прямими загрозами їхній безпеці. На окупованих територіях, як-от у Херсоні, російська окупаційна влада впроваджувала політику примусової культурної асиміляції, намагаючись нав'язати російські наративи в українських школах та університетах, переслідуючи та звільняючи тих, хто чинив опір. Викладання української мови та літератури було заборонено, їх замінили російськими аналогами. Так розгортався культурний геноцид, що мав назавжди стерти власну культурну пам'ять прийдешніх поколінь українців. [9, с. 13-14]

Через війну багато українських митців були змушені залишити рідні домівки, втрачаючи зв'язок зі своєю аудиторією та джерелами натхнення. Така доля спіткала й відомого українського письменника Сергія Жадана, змушеного через постійні обстріли залишити рідний Харків й рушити до Львова. Всі ці факти засуджуються прогресивно налаштованою міжнародною спільнотою. [15, 33-34]

Її обурення і протест викликають масштабні руйнування української культурної спадщини як духовного капіталу українського народу, й, таким чином, людства. За даними ЮНЕСКО, станом на травень 2024 року було

пошкоджено або зруйновано понад 240 об'єктів культурної спадщини в Україні, включаючи історичні будівлі, музеї, церкви та пам'ятники. Зокрема, внаслідок російського ракетного обстрілу в березні 2023 року було повністю знищено драматичний театр у Маріуполі, де переховувалися сотні цивільних. Він був не лише архітектурною пам'яткою, а й символом культурного життя міста. Тут проходили вистави, концерти та інші культурні події, що об'єднували громаду. Втрата цього театру стала болючим ударом для мешканців Маріуполя й України в цілому, оскільки він був місцем натхнення, розради та усвідомлення культурної спільності. [26]

Було також пошкоджено й історичний центр Одеси, що є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Він містить унікальні архітектурні ансамблі, що зберігають багатовікову історію міста, зокрема Одеський національний академічний театр опери та балету, пам'ятник Дюку де Рішельє та Потьомкінські сходи. Йдеться не лише про до втрату унікальних архітектурних пам'яток, а й про непоправну шкоду колективній українській пам'яті. [24]

У відповідь на скоєне агресією РФ міжнародна культурна дипломатія мобілізувала низку ініціатив, спрямованих на збереження української культурної спадщини, підтримку митців і працівників культури та сприяння подальшому міжкультурному діалогу. Так, ЮНЕСКО розгорнула кампанію #SaveUkrainianHeritage, спрямовану на документування та збереження культурних цінностей. Також вона надає фінансову й технічну допомогу українським музеям та іншим культурним інституціям, таким, зокрема, як музей Ханенків та національний заповідник «Софія Київська», що сприяє збереженню та відновленню пошкоджених об'єктів, а також документуванню та оцифруванню культурних цінностей для їх збереження для майбутніх поколінь. [39]

Крім того, багато культурних інституцій по всьому світу запропонували резиденції та стипендії для переміщених українських митців. Так, у рамках

програми Artists at Risk (AR) було надано притулок та підтримку понад 500 українським митцям, які були змушені покинути свої домівки через війну. Це дозволило їм продовжувати свою творчу діяльність та ділитися своїми історіями зі світом, сприяючи поширенню української культури та мистецтва на міжнародній арені, а також збереженню талантів, що могли б бути втрачені через війну. Так, українська художниця Алевтина Кахідзе отримала грант від AR на створення серії картин, присвячених війні в Україні. [25]

Міжнародна культурна дипломатія відіграє важливу роль у протидії російській дезінформації та пропаганді, протиставляючи їм реалістичні наративи через виставки та кінофестивалі та публічні дискусії, що сприяє формуванню критичної позиції по відношенню до маніпулятивної рашистської риторики. Наприклад, міжнародний кінофестиваль Docudays UA, що відбувся у Києві у травні 2024 року, представив низку документальних фільмів з правдивими історіями та свідченнями очевидців про війну в Україні. Ці фільми допомогли розвінчати міфи та стереотипи, створені російською пропагандою, та показати справжнє обличчя війни. Це допомагає світові зрозуміти реальну ситуацію в Україні всупереч прагненням агресора створити хибне уявлення про події. Крім Docudays UA, інші кінофестивалі, такі, як «Молодість» та Одеський міжнародний кінофестиваль, також на запит міжнародної аудиторії присвятили спеціальні секції фільмам про війну в Україні, надавши платформу українським режисерам та акторам.

Російсько-українська війна стимулювала звернення культурної дипломатії до цифрового формату, сприятливого для обміну та діалогу під час конфлікту. Завдяки цьому онлайн-платформи та соціальні мережі дозволили українським митцям і культурним інституціям спілкуватися із глобальною аудиторією, ділитися своїми історіями та проектами, а також мобілізувати міжнародну підтримку. Так, український гурт "ДахаБраха" провів низку онлайн-концертів, які зібрали мільйони переглядів, допомагаючи у такий спосіб привернути увагу до війни в Україні. Крім того, цифрові технології

дозволили створити віртуальні музеї та виставки, що демонструють українську культуру та історію, роблячи їх доступними для людей з усього світу. Переконливим прикладом став у цьому плані проєкт "Бабин Яр: Контекст" - віртуальний музей, що розповідає про трагедію Бабиного Яру, взяту в її історичному контексті.

Однак, незважаючи на всі зусилля, міжнародна культурна дипломатія має свої обмеження у вирішенні глибоко вкорінених політичних і військових конфліктів. Вона не може замінити політичні рішення та офіційні дипломатичні переговори, необхідні для досягнення миру. Тим не менш, вона здатна відіграти суттєву роль у створенні умов для діалогу та примирення, сприяючи взаєморозумінню між різними народами і культурами. Таким чином, вона стоїть й на сторожі збереження та зміцнення української культурної ідентичності як запоруки самодостатності українського народу.

Висновки до Розділу 1

Метою міжнародної політики є, як відомо, досягнення інтересів власної держави. У сучасній дипломатії "м'яка сила" є її багатограним, гнучким інструментом, що замість тиску і прямого примусу використовує ресурси культурного впливу. Вона спирається на позитивний імідж країни, що різними засобами формується як маніфестація її високого культурного капіталу, якому певним чином програють мінливі обставини соціополітичних колізій. Він повинен викликати довіру, тому має своїми агентами те, що близько й цікаво кожній людині: питання освіти, дозвілля, екології, творчого саморозвитку тощо. На це працюють різноманітні стратегії і тактики, що активно розробляються й динамічно змінюються, орієнтуючись на міжнародну кон'юнктуру. В цій роботі задіяно багато відповідних засобів та інструментів, чий пошук триває постійно — і через мінливість міжнародного клімату, і через усвідомлення успішності здійснених на їх основі проєктів.

Європейський Союз в цілому. Китай, Канада, Японія, Південна Корея намагаються мати лідерство у цих процесах. продукуючи масштабні міжнародні ініціативи чи надсилаючи світу духовні меседжі у вигляді інтелектуальних і художніх здобутків. Китайський проєкт "Один пояс, один шлях", побудований на економічній основі, доводить потужність "м'якої сили" у досягненні геополітичних цілей. Японські інвестиції в освіту та охорону здоров'я у країнах, що розвиваються, сприяють зменшенню й міжнародної репутації як відповідального і надійного партнера. Європейський Союз завдяки своїй відданості багатосторонньому міжнародному старобітництву, налаштованості на демократичні цінності, захисту прав людини виступає авангардом використання культурної дипломатії, формуючи між партнерами атмосферу толерантності та взаємної поваги. Готовність країн до такої співпраці, до участі у вирішенні глобальних проблем людства гарантує їм високий міжнародний рейтинг навіть тоді, коли існують політичні розбіжності.

Дії РФ, оскаженілого агресора, спрямовані на знищення української ідентичності. на позбавлення українського народу його культурно-історичної пам'яті дали сучасній міжнародній культурній дипломатії нове прискорення й додатковий напрям розвитку. Вона спрямувала свої зусилля на збереження та відновлення української культурної спадщини, на підтримку українських митців та культурних інституцій, їхнє широке залучення у вир міжнародного культурного і мистецького життя. Окремим, надзвичайно важливим, аспектом допомоги Україні виступає протидія російській антиукраїнській пропаганді та дезінформації.

Сьогодні культурна дипломатія використовує різноманітні ресурси, включаючи культурні обміни, мовні та освітні ініціативи, мистецькі та спортивні міжнародні заходи. Кожний з них має свій унікальний ресурс, сприяючи загалом зміцненню міжнародних зв'язків на основі гуманістичних цінностей. Відповідно, зростає позитивний імідж країн-акторів, формується

атмосфера сприяння міжкультурному діалогу та співпраці. Соціальні медіа, розповсюджуючи відповідні культурні меседжі, дозволяють охопити широку аудиторію.

Маючи великий потенціал, «м'яка сила» залежна від здатності адаптуватися до мінливих і плінних реалій, враховувати специфіку різних аудиторій, адекватно і вповні використовувати сучасні технології, досягаючи максимального впливу. Однак вона не є універсальною для вирішення всіх без винятку проблем.

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНА ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПІВПРАЦІ

2.1. Чинники активізації інтересу до України у сучасному світі

Російсько-українська війна, незважаючи на свої трагічні наслідки, стала потужним каталізатором активізації інтересу до України у сучасному світі. Цей інтерес має багатогранний характер і охоплює різні сфери: від політики та економіки до культури та мистецтва.

Перш за все, героїчний опір українського народу російській агресії викликав хвилю солідарності та захоплення в усьому світі. Україна стала символом незламності, боротьби за свободу та демократичні цінності, що резонує з багатьма народами, що також пройшли непростий шлях боротьби за свою незалежність. Героїзм та стійкість українців викликали загострений інтерес до їхньої культури, історії, мови та традицій, які все частіше нагадують про себе міжнародному співтовариству. Багатовікова історія України, загартувала незламний характер українців, кристалізувавши в українській ментальності, сформованій під тиском складних історичних обставин, миролюбство, свободолюбство, толерантність, філософічність, сентиментальну чутливість, хазяйновитість. Не дивлячись на те, що вона має регіональні відмінності, українці єдині в цій її основі. Україна демонструє світові відданість власному надзавданню – утвердити свою міжнародну суб'єктність та самодостатність у розбудові демократичного й справедливого світового порядку; вона має свої пріоритети на майбутнє, відстоюючи їх у кожному кроці до перемоги у нав'язаній РФ кривавій війні. Це викликає захват і повагу, а також інтерес до внутрішнього духовного ресурсу, здатного це забезпечувати. Українська душа стає у зв'язку з цим предметом уважного й шанобливого вивчення.

Саме тому українські митці - письменники, музиканти, художники та кінорежисери - отримали більше можливостей представляти свої твори на престижних фестивалях та виставках, привертаючи увагу до унікальної

української культурної спадщини та її внеску у світову культуру. Сьогодні вони стають хроністами війни, закарбовуючи для прийдешніх поколінь подвиг незламного українського народу. Щоденники війни – польовий варіант сучасного мистецького пошуку. Й не лише мистецького, що засвідчує один зі щоденників війни, що став доступний в соціальних мережах завдяки проєкту Інституту когнітивного моделювання «Україна у вогні». [36]

До участі у програмі "Двотижневик режисерів" Каннського кінофестивалю 2022 року не випадково був відібраний український фільм "Памфір" режисера Дмитра Сухолиткого-Собчука, який ще до участі отримав численні схвальні відгуки критиків і глядачів. Цей фільм, що розповідає про життя на заході України напередодні Різдва, став не етнічною картинкою, а потужним меседжем сучасної України, демонструючи її складні реалії, культурні традиції та нездоланне прагнення до свободи. Участь "Памфіра" у Каннському кінофестивалі привернула увагу світової кіноспільноти до великого художньо-світоглядного потенціалу українського кінематографу. [36]

Іншим яскравим прикладом відкриттів для світу України виявився успіх українського реп-гурту Kalush Orchestra, що здобув перемогу на Євробаченні-2022. Їхня пісня "Stefania", поєднавши елементи традиційної української музики із сучасними ритмами, стала справжнім хітом, очоливши музичні чарти у багатьох країнах світу. Цей успіх не лише продемонстрував багатство та оригінальність української музичної культури, а й став символом єднання прогресивної частини людства у підтримці України в її боротьбі за свободу та незалежність.

Український магнетизм, який щодня наповнюється новою енергією української звитяги, активно живить світову інформаційну мережу. Це стало поштовхом для розвитку цифрової дипломатії України. Українські культурні інституції та митці широко використовують онлайн-платформи та соціальні мережі у своїх проєктах – так здійснюється неспинне поширення інформації

про українську культуру, історію, український народ, про сучасні події його життя. Така відкритість до широкої міжнародної аудиторії дозволяє формувати позитивний міжнародний імідж України, долаючи мовні та географічні бар'єри.

Проект "Ukrainer" є яскравим прикладом такої цифрової дипломатії. За допомогою серії документальних фільмів та фоторепортажів "Ukrainer" розповідає про різні аспекти життя в Україні, демонструючи її культурне розмаїття, природну красу та людський потенціал. Цей проект допомагає світу побачити Україну не лише крізь призму війни, а й як країну з багатою історією, унікальною культурою та талановитими людьми.

Варто зазначити, що міжнародні організації та уряди країн, що демонструють свою солідарність з Україною, суттєво підвищують свої міжнародні рейтинги. Підтримуючи Україну під час війни, вони надають їй фінансову та гуманітарну допомогу, сприяючи, водночас, розвитку культурних обмінів та співпраці. Це не лише допомагає впоратися з наслідками війни, а й сприяє інтеграції української культури у світовий культурний простір. Так, програма Європейського Союзу "Креативна Європа" надає гранти українським культурним проектам та сприяє їх участі у міжнародних культурних заходах. Ця програма допомагає українським митцям та культурним діячам вийти на міжнародну арену, представити свої твори міжнародній спільноті та налагодити контакти з колегами з інших країн.

Зростання сьогоденішнього інтересу до України не в останню чергу пов'язано і з її унікальним геополітичним становищем. Україна є мостом між Заходом та Сходом, поєднуючи у своїй багатій культурній спадщині європейські та східнослов'янські культурні традиції. Це робить її привабливою для дослідників, культурних діячів та туристів з усього світу – тих, хто прагне відкрити для себе цю унікальну країну з її багатою історією та культурою. Українські міста й містечка з їхньою унікальною архітектурою,

багатою історією, яскравими старовинними традиціями та культурним життям навіть в часи війни приваблюють з різних куточків світу тих, хто прагне пізнати героїчну Україну зсередини, відчути її неповторну духовну атмосферу. Їх стає все більше й більше.

2.2. Головні інтенції української міжнародної політики

Зростання інтересу до України на світовій арені, зумовлене трагічними подіями війни, відкрило для України нові можливості у сфері міжнародної культурної співпраці. Українська мироцентрична міжнародна політика, спрямована на зміцнення позитивного іміджу країни та її інтеграцію у світовий культурний простір, має кілька ключових інтенцій, що відображають прагнення до повноцінної участі у глобальному культурному діалозі та зміцнення своєї позиції як суверенної та незалежної держави.

Перш за все, Україна прагне представити світові свою унікальну культурну спадщину як невід'ємну складову європейської та світової культури. Це стосується не лише традиційних форм художнього спадку, а й сучасних культурних проявів, передусім, здобутків сучасного українського мистецтва, різнопланово представленого у царині Contemporary Art. Україна бере активну участь у міжнародних культурних фестивалях, виставках та форумах, демонструючи свою культурну різноманітність та творчий потенціал. Прикладом цього є участь українських митців у Венеційській бієнале, Documenta, фестивалі Burning Man та інших престижних заходах. [36]

Значні зусилля української міжнародної політики спрямовані на консолідація міжнародної підтримки України у її боротьбі за свободу та незалежність у війні з РФ. Слід донести до світової спільноти українську позицію, розказати про страждання українського народу, змушеного боронити власну землю від оскаженілого ворога, про героїзм його синів і дочок, як на фронті, так і в тилу, що в умовах сучасних засобів війни по суті тилом не є, заручитися підтримкою міжнародних партнерів. Громадські

організації та ініціативи активно співпрацюють з міжнародними партнерами, реалізуючи спільні проекти у сфері культури, освіти, науки та технологій.

Сьогодні до цієї роботи залучені українські культурні діячі та інституції, що мають досвід співпраці з колегами з інших країн: організовуються спільні культурні заходи – творчі дискусії, виставки, фестивалі, театральні вистави, концерти тощо, що сприяє зміцненню міжнародної солідарності з Україною. З іншого боку, численні благодійні концерти та вистави, організовані українськими митцями за кордоном, не лише збирають кошти для підтримки України, а й інформують світову спільноту про війну та її наслідки.

Ще однією важливою інтенцією української міжнародної політики є прагнення до розширення контактів з міжнародними культурними інституціями, університетами та мистецькими центрами, що сприятиме обміну досвідом, знаннями та ідеями. Це дозволить українським науковцям, митцям та культурним діячам вийти на міжнародну арену, представивши свої досягнення, та налагодити довгострокові професійні зв'язки з колегами з інших країн. Прикладом такої співпраці є, зокрема, участь українських університетів у програмі Erasmus+, яка надає можливості для академічної мобільності студентів та викладачів.

Серйозною перешкодою на шляху здійснення української міжнародної політики є російська пропаганда та дезінформація, що спотворює образ України перед обличчям світу. Боротьба з ними ведеться постійно й цілеспрямовано із залученням усіх можливих засобів, у тому числі за допомогою публічної дипломатії, інформаційних кампаній, культурних заходів. Україна прагне донести до світової спільноти правдиву інформацію про себе, важливу для зміцнення її міжнародної підтримки, для формування об'єктивного та неупередженого ставлення до неї у світі. Українські дипломатичні представництва за кордоном активно проводять інформаційні

кампанії, спрямовані на розвінчання міфів та стереотипів про Україну, поширюваних російською пропагандою.

Зусилля української міжнародної політики спрямовуються і на саму країну з метою розвитку громадянського суспільства та демократичних цінностей, особливо важливого у часи лихоліття. Україна прагне до зміцнення демократичної свідомості своїх громадян, розвитку критичного мислення та толерантності. В умовах війни збереження та зміцнення демократичних цінностей є одним з пріоритетів української держави. Одним із прикладів такої ініціативи є проєкт "Культурна дипломатія між регіонами України", який сприяє розвитку культурного обміну та співпраці між різними регіонами країни, зміцнюючи таким чином національну єдність та громадянську ідентичність.

2.3. Модель української «м'якої сили»: інструменти та інституції

Реалізація головних інтенцій української міжнародної політики у культурній сфері відбувається через застосування інструментів «м'якої сили», що дозволяє Україні ефективно впливати на світову думку та формувати позитивний міжнародний імідж країни. Цей підхід, заснований на використанні культурних, освітніх та інформаційних ресурсів, надає Україні можливість досягати своїх зовнішньополітичних цілей, не вдаючись до військових чи економічних важелів впливу.

Одним з ключових інструментів «м'якої сили» є культурна дипломатія, яка використовує різноманітні канали для поширення інформації про українську культуру, історію та українське сьогодення. Це включає в себе організацію культурних заходів за кордоном, таких як виставки, концерти, кінопокази та театральні вистави, участь у міжнародних фестивалях та конкурсах, а також співпрацю з іноземними культурними інституціями та університетами.

Український інститут, створений у 2018 році, є яскравим прикладом успішної культурної дипломатії. Інститут активно працює над просуванням української культури за кордоном, організовуючи різноманітні культурні проєкти та програми, такі, як виставки сучасного українського мистецтва, переклади української літератури іншими мовами, кінопокази та концерти українських музикантів. Завдяки діяльності Українського інституту українська культура стає все більш відомою та визнаною у світі, що сприяє формуванню позитивного іміджу України. [11, с. 15-16]

Важливим інструментом культурного позиціонування України у світі є публічна дипломатія, спрямована на безпосереднє спілкування з іноземною аудиторією через засоби масової інформації, соціальні мережі та інші канали комунікації. Українські дипломати, політики та громадські діячі активно використовують ці платформи для поширення інформації про Україну, її досягнення та виклики, а також для формування позитивного іміджу країни у світі. Президент України Володимир Зеленський також активно використовує соціальні мережі для звернень до міжнародної спільноти, що дозволяє йому безпосередньо комунікувати з мільйонами людей та заручатися їхньою підтримкою. Його промови та інтерв'ю іноземним ЗМІ, а також активність у соціальних мережах формують образ України як країни демократичної, прогресивної та відкритої.

Нові можливості реалізації надав українській "м'якій силі" розвиток цифрової дипломатії, що виявила свою незамінність й надзвичайну дієвість в умовах війни. Україна активно використовує соціальні мережі, онлайн-платформи та інші цифрові інструменти для комунікації зі світовою спільнотою, поширення інформації про події в Україні та мобілізації міжнародної підтримки. Так, флешмоби у соціальних мережах, такі, як #StandWithUkraine та #ArmUkraineNow, об'єднали мільйони людей по всьому світу на підтримку України та допомогли привернути увагу до російської агресії.

Не згортається у часи війни і освітня дипломатія, ще один важливий інструмент «м'якої сили». Україна активно співпрацює з іноземними університетами та науковими центрами, організовуючи спільні дослідницькі проєкти, обмін студентами та викладачами, а також проведення міжнародних конференцій та семінарів. Це дозволяє Україні не лише поширювати знання про себе, про свої наукові досягнення, а й налагоджувати взаємокорисні партнерські відносини із зарубіжними фахівцями на довгостроковій основі. Українські університети активно беруть участь у програмі Erasmus+, що сприяє академічній мобільності та міжкультурному діалогу. Участь у цій програмі дозволяє українським студентам та викладачам навчатися та працювати в європейських університетах, здобувати нові знання та досвід, а також встановлювати контакти з колегами з інших країн.

Важливу роль у реалізації «м'якої сили» відіграють також неурядові організації та громадські ініціативи, які активно працюють над просуванням української культури, захистом прав людини та демократичних цінностей, а також розвитком громадянського суспільства. Вони організовують різноманітні культурні заходи, проводять інформаційні кампанії, надають гуманітарну допомогу та підтримують міжнародні контакти. Наприклад, громадська організація "StopFake" активно бореться з російською дезінформацією, викриваючи фейкові новини та маніпуляції, що поширюються в інформаційному просторі. [39]

Українська «м'яка сила» має значний потенціал для подальшого розвитку та вдосконалення. Важливо продовжувати інвестувати в культурну дипломатію, публічну дипломатію та освітню дипломатію, а також підтримувати громадські ініціативи та неурядові організації, які працюють у цих сферах. Це дозволить Україні ще ефективніше використовувати інструменти «м'якої сили» для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей та зміцнення своєї позиції на міжнародній арені.

Як було вже зазначено, реалізація головних інтенцій української міжнародної політики, спрямованих на зміцнення позитивного іміджу країни та її інтеграцію у світовий культурний простір, значною мірою залежить від ефективності її "м'якої сили" – комплексу інструментів та інституцій, що формують привабливий образ України у світі. Ця модель "м'якої сили" постійно розвивається та адаптується до нових викликів і можливостей, особливо в умовах протистояння військовій агресії та культурному геноциду з боку РФ.

Культурна дипломатія залишається одним із ключових важелів українських дипломатичних зусиль, за допомогою яких різними каналами світу надсилаються українські культурні меседжі, чие значення посилено ситуацією російської агресії. Український інститут, державна установа, що відповідає за промоцію української культури за кордоном, у часи війни активно організовує виставки, концерти, кінопокази, літературні читання та інші культурні заходи у різних країнах світу, розкриваючи правду про жахіття російської окупації та цинічну політику геноциду. Так, виставка "Ukraine: Crucifixion Through War" у Музеї Вікторії та Альберта у Лондоні представила українське мистецтво, що відображає страшне обличчя війни та непохитну стійкість українського народу.

Окрім організації власних заходів, Український інститут активно співпрацює з міжнародними організаціями та культурними інституціями, такими як Британська Рада, Гете-Інститут, Французький інститут та іншими. Це сприяє поширенню української культури, зміцненню культурних зв'язків з іншими країнами та формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені. Спільні проекти, такі як переклади української літератури, кінопокази, фестивалі та резиденції для митців, допомагають інтегрувати українську культуру у світовий контекст та розширити її аудиторію. Наприклад, програма Translate Ukraine надає гранти на переклад

сучасної української літератури різними мовами світу, що дозволяє іноземним читачам відкрити для себе українських авторів та їхні твори.

Український інститут, головна інституція з просування української культури за кордоном, відіграє ключову роль у культурній дипломатії України, особливо в умовах російської агресії. Інститут активно організовує різноманітні культурні заходи по всьому світу, як-от виставку "This is Ukraine: Defending Freedom" у Європейському парламенті в Брюсселі, яка представляє українське мистецтво, створене під час війни, та проєкт "Postcards from Ukraine", що розповідає історії українців, які постраждали від війни, через листівки з ілюстраціями українських митців. [23]

Співпрацюючи з міжнародними організаціями та культурними інституціями, Український інститут сприяє поширенню української культури. Наприклад, програма Translate Ukraine підтримала переклад роману Сергія Жадана "Інтернат" 20 мовами світу, а проєкт "Ukraine Everywhere" забезпечив доступ до українських фільмів на міжнародних стрімінгових платформах.

Українські посольства та культурні центри за кордоном також відіграють важливу роль у культурній дипломатії. Наприклад, Посольство України у Франції організувало фестиваль українського кіно "Кіномовою війни", а Український культурний центр у Нью-Йорку провів серію онлайн-лекцій про українську історію та культуру.

Важливо зазначити, що культурна дипломатія України не обмежується лише мистецькими заходами. Вона також включає освітні програми, наукові конференції та громадські ініціативи, спрямовані на зміцнення міжнародних зв'язків та формування позитивного іміджу України. Наприклад, Український інститут організував міжнародну конференцію "Ukraine in Focus: Cultural Diplomacy in Times of War", присвячену ролі культури у протидії російській агресії.

В особливо напруженому режимі працюють сьогодні українські посольства та культурні центри: осередки української культури та

українського громадського життя за кордоном, вони примножили різноманітні заходи для діалогу та культурного обміну між українською та місцевою громадами. Українські мовні курси, майстер-класи із традиційних національних ремесел, кінопокази та концерти української музики створюють простір широкого спілкування, атмосферу довіри, конче необхідну для солідарного засудження агресора, що зазіхнувся на загальнолюдські цінності.

Українські дипломати, політики та громадські діячі активно виступають на міжнародних форумах, дають інтерв'ю закордонним ЗМІ, беруть участь у міжнародних конференціях та семінарах, доносячи до світової спільноти українську точку зору на ключові питання міжнародної політики. Це сприяє розумінню українських проблем та викликів, а також мобілізує міжнародну підтримку України.

Підтримка української діаспори, яка є потужним ресурсом для просування українських інтересів у світі, також є важливим компонентом української "м'якої сили". Українські громади за кордоном активно лобіюють інтереси України, організовують культурні заходи та благодійні акції, а також допомагають українським біженцям та внутрішньо переміщеним особам. Це сприяє зміцненню зв'язків між Україною та світовою спільнотою, а також формуванню позитивного іміджу України за кордоном.

Українська "м'яка сила" є динамічним та багатограним явищем, яке постійно розвивається та адаптується до нових викликів. Війна з Росією стала потужним каталізатором для її розвитку, підкресливши важливість культурної дипломатії, публічної дипломатії, цифрової дипломатії та співпраці з громадськими організаціями та діаспорою у формуванні позитивного іміджу України у світі та зміцненні її міжнародної підтримки.

Висновки до Розділу 2

Російсько-українська війна викликала величезний міжнародний інтерес до України, яка вразила світ своєю високою національною гідністю,

героїчним протистоянням російській агресії, міццю народної єдності у боротьбі зі спробами знищити все українське. Як виявили зарубіжні експерти, народ країни, що знаходиться в центрі Європи, з прадавніх часів, захищаючись від численних зовнішніх ворогів, завжди прагнув будувати свою державність на засадах добросусідства і взаємної поваги, при цьому ніколи не поступаючись ідеалами честі та справедливості. Це, а також палке прагнення до суб'єктності у світовому співтоваристві, відданість демократичним цінностям не можуть не викликати поваги.

У зв'язку з цим попри важкі обставини життя у війні українці отримали нові можливості для самореалізації, надані з боку міжнародних партнерів. Це, передусім, торкнулося науковців і митців, що потрапили до міжнародних проєктів, до програм високого міжнародного статусу, а також до мистецьких фестивалів та інших художніх ініціатив, де вони виявляють себе талановито і яскраво. Створюючи своєрідні щоденники війни, українські митці формують у зарубіжній свідомості правдивий образ українця, що діаметрально розходиться з відповідним рашистським наративом, розробленим й тиражованим російською пропагандою. Ці послі від мистецтва, демонструючи складні сьогочасні реалії своєї Батьківщини, а також високу духовність українських традицій й нездоланне прагнення українців до свободи, щоденно роблять неоціненну справу — формують стійке позитивне ставлення до України, мотивуючи до допомоги їй у боротьбі за свободу і незалежність, за збереження та розвиток української ідентичності.

Міжнародна підтримка України, культурна співпраця з нею має багато форм, число яких послідовно збільшується, як-от система грантів для участі українців у міжнародних культурних заходах. Це сприяє інтеграції української культури у світовий культурний простір.

Зі свого боку, українська культурна дипломатія працює над поширенням інформації про унікальність культурної спадщини України, спрямовує значні зусилля на консолідацію міжнародної підтримки,

розширення контактів з міжнародними культурними інституціями. Для цього задіяні всі ресурси “м’якої сили”, підсилені сучасними цифровими можливостями, Український інститут, посольства та культурні центри за кордоном просувають українську культуру, організовуючи виставки, концерти, кінопокази, майстер-класи тощо. Важливою є й співпраця з українською діаспорою, що активно лобіює інтереси України, організовуючи виставки, концерти, кінопокази, майстер-класи тощо. Важливою є й співпраця з українською діаспорою, що активно лобіює інтереси України, організовуючи різноманітні культурні заходи та благодійні акції.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

3.1. Виклики та ризики в реалізації української «м'якої сили»

Незважаючи на свій величезний потенціал, українська культурна дипломатія стикається з безліччю викликів, пов'язаних із триваючою війною з росією. Українські культурні надбання, вагомо й яскраво представлені літературою, музикою, театром, кіно, образотворчим мистецтвом, архітектурою, дизайном, різноманітними художніми ремеслами тощо, здатні зробити українськість символом миролюбства та укорінених у ментальності гуманізму і культурної толерантності. Однак російська агресія суттєво впливає на ресурси України, унеможливаючи виділення достатнього фінансування для відповідних культурних ініціатив. Це обмежує можливості участі українських культурних інституцій у престижних міжнародних виставках, фестивалях та резиденціях, стоїть на заваді проведення масштабних міжнародних заходів, зокрема, таких, як концерти симфонічної та сучасної музики, оперні та балетні вистави, театральні постановки експериментального та класичного характеру, кінопокази українських фільмів різних епох та жанрів, виставки сучасного образотворчого мистецтва, фотографії, продуктів українського дизайну, а також не дозволяє розробляти, а тим паче реалізовувати інноваційні програми міжнародної культурної співпраці та обміну, включаючи програми стажування, резиденції для митців, спільні проекти з іноземними культурними інституціями та організаціями. Зрозуміло, що обмеженість фінансування, викликана першочерговістю засобів оборони та пріоритетністю гуманітарної допомоги жертвам війни веде до втрати можливостей продемонструвати багатство й різноманіття української культури на світовій арені, що, звісно, гальмує роботу з формування бажаного міжнародного іміджу України.

Не менш серйозним викликом стають безпекові проблеми, адже війна створює реальні ризики для працівників культури та митців, які працюють в Україні. Обмеження у пересуваннях, загроза насильства, навіть втрати життя стають перешкодами, часом нездоланими, у відвідуванні міжнародних заходів, таких, як конференції, семінари, майстер-класи, літературні читання, кінофестивалі та театральні форуми, участі у програмах культурного обміну чи співпраці з іноземними колегами, включаючи спільні творчі проекти, дослідження та публікації, організацію гастролей та виставок, а також участь у міжнародних конкурсах.

Крім того, удари агресора загрожують об'єктам культурної спадщини та видатним артефактам, зокрема, й тим, що визнані ЮНЕСКО об'єктами світової культурної спадщини. Багато з них, включаючи музеї, історичні пам'ятки, церкви, монастирі, бібліотеки, архіви, видатні артефакти пошкоджені або вщент зруйновані та знищені. Незлічена кількість картин, ікон, скульптур, церковного начиння, стародруків, рукописів, археологічних знахідок тощо вже розграбована або переміщена. Це загрожує втратою національної пам'яті та культурної ідентичності, потребує невідкладної протидії, у тому числі й міжнародної.

Культурний геноцид неспинно живиться масованою російською дезінформаційною кампанією, що, спотворюючи історичні факти, доводячи їх тлумачення до абсурду, намагається спростувати сам факт існування української культурної ідентичності, оголошуючи Україну невіддільною частиною Росії. Це максимально збільшує значення протидії цьому наративу шляхом донесення до міжнародної аудиторії правдивої інформації про українську історію, українську культуру та українське суспільство. Ось чому соціальні мережі, онлайн-медіа, телебачення, радіо та інші інформаційні платформи стали полем боротьби з дезінформацією, фейками та маніпуляціями, просуваючи позитивний образ України та її культури через правдиві наративи за допомогою створення та поширення якісного контенту,

який відображає культурну унікальність та різноманіття нашої Батьківщини. Такий спосіб діалогу з міжнародними партнерами та громадськістю дає свої позитивні плоди.

Значення таких зусиль важко переоцінити ще й тому, що обізнаність у цьому поза межами України є недостатньою порівняно з іншими, передусім, європейськими країнами, чия культурна дипломатія має довшу історію, а рівень економічного і соціального розвитку забезпечує більше ресурсів для її реалізації. Ось чому важливою вимогою є активна участь у міжнародних культурних проєктах, зокрема, таких, як спільні театральні постановки, кінопроєкти, мистецькі фестивалі, активна перекладацька діяльність, спрямована на популяризацію української книги, організація гастролей українських митців та художніх колективів за кордоном, створення там українських культурних центрів та інших культурних інституцій для здійснення проукраїнських культурних ініціатив, зокрема, для співпраці з українською діаспорою та симпатиками України серед іноземної громадськості. На жаль, до сьогодні існує немало міжнародних аудиторій, які, не враховуючи реального динамізму та розмаїття сучасного українського художнього самовираження, продовжують асоціювати Україну з такими її традиційними аксесуарами та елементами, як вишивка, гопак та народна музика.

Повоєнна відбудова культурної інфраструктури України буде складним, довготривалим та ресурсозатратним процесом. Відновлення пошкоджених музеїв, бібліотек, театрів, концертних залів, історичних місць, пам'яток архітектури та інших культурних об'єктів, а також пошук та повернення переміщених культурних артефактів вимагатиме скоординованих зусиль на національному та міжнародному рівнях, включаючи залучення експертної, фінансової та технічної допомоги від міжнародних урядів, організацій, фондів та приватних інвесторів. Культурна дипломатія відіграватиме ключову роль у залученні міжнародної підтримки, координації

зусиль з відродження культурної системи України, яка включає, підтримку митців, культурних інституцій, вдосконалення художньої освіти, освітніх програм в цілому, розвиток культурних індустрій та створення сприятливого середовища для творчості та культурного обміну.

3.2 Шляхи оптимізації міжнародного іміджу України

В умовах повномасштабної військової агресії РФ проти України вітчизняна культурна дипломатія активізує свої ресурси задля найбільш ефективного ознайомлення світу з багатством культури народу, що став їй на заваді, героїчно відстоюючи ідеали гуманізму та демократії. Робота з висвітлення української духовної унікальності та глибини тому є більш важливою, ніж будь-коли, адже має зруйнувати стереотипи уявлень про українців, в яких під впливом ворожої пропаганди оселився образ їх культурної другорядності порівняно з так званим «старшим братом». Насправді Україна може похвалитися яскравим й різноманітним культурним ландшафтом, який у різний спосіб завдяки різноманітним культурним ініціативам все повніше розкривається для сучасного людства.

Кураторські виставки традиційного народного мистецтва, зокрема, витонченої вишивки чи петриківського розпису, формують реальний образ українця, що боронить свою землю, маючи ментальну спрямованість на загальну гармонію, витончену красу та чистоту спрямованого до добра сумління. Популяризація української літератури в перекладах дозволяє міжнародній аудиторії відчувати силу українського художнього слова - від гострого соціального коментаря Сергія Жадана до магічного реалізму Оксани Забужко. [24]

Міжнародні гастролі українських музичних та інших художніх колективів, зокрема, таких, як Київський класичний хор, українських театрів, що активно експериментують, як-от, наприклад, театральної компанії "Дах, привертають увагу до України художнім динамізмом, філігранним артистизмом, високим професіоналізмом. Це стає переконливим аргументом на користь органічної

європейськості нашої країни як носія і одвічного прихильника гуманістичних цінностей, що засвідчує її багата культурна спадщина. [36]

Ефективним інструментом культурного значення стає сьогодні використання сили сторітейлінгу, що ґрунтується на переконливих наративах, які знаходять відгук у міжнародній аудиторії. Йдеться про поширення історій діючих українських митців та культурних діячів, які, незважаючи на війну, продовжують творити, що має подвійну мету. Так, документування роботи таких режисерів, як Наріман Алієв, чий документальний фільм "Окупація" розповідає про боротьбу кримських татар під російською окупацією, демонструє стійкість української культури перед обличчям випробувань. Висвітлення долі таких митців, як музикант Андрій Хливнюк, що приєднався до української армії після вторгнення, персоналізує викликані війною людські жертви, сприяючи емпатії до України. Такі платформи, як соціальні мережі, здатні посилювати ці наративи, а співпраця з міжнародними ЗМІ спроможна забезпечити їхнє максимальне поширення, протидіючи деконтекстуалізованим зображенням, які часто використовуються у російських дезінформаційних кампаніях.

Цифрова епоха відкриває широкі можливості для культурного обміну поза географічними обмеженнями. Створення онлайн-архівів української культурної спадщини, таких, як цифрові колекції Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського або Львівського історичного музею, дозволяє глобальній аудиторії мати доступ до української історії з її унікальними артефактами. Віртуальні екскурсії по музеях, таких, як PinchukArtCentre або Національний художній музей України, дають можливість зануритись у строкатий український художній світ всесвітньо визнаних шедеврів та яскраво розвинутих мистецьких течій. Багатомовні та доступні в усіх кінцях світу, освітні додатки, що популяризують українську мову та історію, спрямовані, передусім, на молодь у прагненні прищепити їй, майбутній силі розбудови планетарного життя, стійкий інтерес до української культури як до непересічного й самодостатнього явища, прикраси духовної скарбниці людства.

Сферу дії української культурної дипломатії можуть значно розширити міцні партнерські відносини з культурними інституціями та організаціями за кордоном. Спільно організовані виставки, спільні мистецькі проєкти, програми театральних обмінів між українськими та європейськими компаніями тощо безперечно, посприяють творчій співпраці як основі взаєморозуміння. Програми культурних обмінів, що залучають українських митців до резиденцій за кордоном або сприяють візитам іноземних митців в Україну, формують мережу культурних послів, готових надалі, вже після завершення програми, просувати українську культуру на міжнародній художній сцені. Важить тут і співпраця з міжнародними ЗМІ, що має забезпечити поширення правдивої інформації про Україну, формування її реального образу на протигагу російським дезінформаційним наративам.

Велику кількість іноземних відвідувачів залучають українські національні свята та фестивалі - важлива складова культурного туризму. Подібні явища, що надають можливість зануритись у культуру, традиції та історію народів, є в усіх країнах: Сан-Фермін в Іспанії, День Святого Патріка в Ірландії, День Бастилії у Франції тощо. Ці заходи привертають туристів, що бажають побачити унікальне, взяти в ньому участь, пережити незабутні емоції. Повернувшись додому, вони транслюють свої враження від українського національного колориту та специфіки, створюючи навколо себе спільноту українських симпатиків.

Спортивні події, такі як Олімпійські ігри, Чемпіонати світу з футболу, Гранд-прі Формули-1, привертають мільйони туристів, які фанатіють за спортом. Ці заходи, попри велику економічну вигоду для організаторів і місцевих підприємств, надають можливість людям з усього світу зустрітись, спілкуватись та співпереживати захоплюючі спортивні події разом. Не дивлячись на протилежні позиції та вподобання вболівальників, створюється особлива атмосфера єднання в любові до певного виду спорту, що у своїй тяглоті несе потенціал відкритості до контактів.

Культурні та художні фестивалі є важливим елементом івент туризму, оскільки надають унікальні можливості побачити та взяти участь в культурних подіях, що розкривають традиції, мистецтво та культурний спадок певного регіону. Прикладів того є достатньо: Міжнародний фестиваль музики та мистецтва в Единбурзі, Карнавал у Венеції, Фестиваль джазу у Монтре тощо. Ці події приваблюють туристів, які цікавляться культурою та мистецтвом, стимулюючи розвиток туристичного сектору відповідних регіонів.

У розвитку івент туризму важливу роль відіграють конференції, семінари та виставки, що збирають відповідних представників галузі з усього світу, бізнесменів для обміну досвідом, знайомства з новими тенденціями та встановлення партнерських зв'язків. Досягнення у цій справі обговорюються на різних площадках, зокрема, на Міжнародній звітній конференції в галузі туризму, на Виставці івент-технологій та організації подій. Ці заходи створюють сприятливі умови для розвитку індустрії івент туризму, сприяють обміну знаннями та інноваціями, а також залучають туристів, які хочуть бути в курсі останніх тенденцій у даній сфері.

Приклади успішних івентів у туризмі демонструють різноманітність івент-подій та їх вплив на розвиток всього туристичного сектору: вони привертають туристів, стимулюють економічний розвиток, сприяють збереженню та презентації культурної спадщини та надають можливість насолодитись неповторними досвідами та емоціями. При організації івентів важливо враховувати культурологічні аспекти, щоб забезпечити взаємодію туристів із місцевими традиціями та створити незабутні враження для кожного учасника.

Івент туризм є важливою галуззю українського туризму, яка привертає увагу як місцевих жителів, так і іноземних відвідувачів. Завдяки своїй багатогранній культурній спадщині, традиціям та природним ресурсам Україна має значний потенціал для розвитку івент туризму. Протягом

останніх років, не враховуючи час повномасштабного вторгнення, спостерігається його послідовна позитивна динаміка. З'являються нові фестивалі, концерти, виставки та спортивні заходи, які привертають увагу широкої аудиторії. Багато з цих івентів залучають відомих виконавців та міжнародних гостей, що сприяє зростанню привабливості країни для туристів.

У них стабільно популярними стали наступні українські івенти:

- Сорочинський ярмарок у селі Великі Сорочинці Миргородського району на Полтавщині: щорічний фестиваль що включає в себе різноманітні розваги, виставки, музичні виступи та продаж різноманітних товарів;

- Одеський Міжнародний Кінофестиваль - один з найпрестижніших кінофестивалів в Україні, що залучає до участі велику кількість відомих акторів та режисерів з усього світу;

- Lviv Coffee Festival: святкування кави та кавової культури, яке відбувається у місті Львові, де учасники, насолоджуючись різноманітними видами кави, беруть участь у майстер-класах та виставках;

- Фестиваль "ГогольFEST" у Києві: міжнародний фестиваль сучасного мистецтва, який включає в себе вистави, музичні концерти, перформанси та інші види Contemporary Art.

Держава та місцеві органи влади відіграють важливу роль у розвитку та підтримці українського івент туризму, забезпечуючи створення необхідної інфраструктури, сприяючи утворенню та просуванню івентів та фестивалів, розробляючи програми підтримки та фінансові механізми для привертання туристів. Державі належить функція встановлення для івентів безпекових правил та стандартів, а також регулювання юридично-економічної складової - ліцензування організаторів івентів, продаж квитків тощо. В цілому перспективи розвитку івент туризму в Україні є оптимістичними, зважаючи на привабливість країни завдяки її багатогранній культурі, численним історичним пам'яткам та унікальним природним красотам. Довоєнний час

засвідчував стабільне зростання туристичного потоку в Україну. Звичайно, мир та інвестиції у галузь підвищать міжнародну промоцію українських івентів.

Окрім державних ініціатив, низові рухи та незалежні культурні діячі відіграють вирішальну роль у формуванні міжнародного сприйняття нашої країни. Українські митці, кінематографісти та культурні організації за кордоном беруть активну участь у просуванні української культури на місцевому рівні. Зусилля культурної дипломатії можуть підтримати ці ініціативи, сприяючи створенню глобальної мережі культурних амбасадорів, які органічно просуватимуть унікальну культурну ідентичність України.

Поки війна в Україні триває, важливо об'єктивно визначити її руйнівний вплив на культурну інфраструктуру країни. Однак, дивлячись у прийдешнє обов'язкового миру та майбутнього відновлення, можна бути певними, що культурний туризм має величезний потенціал для зміцнення культурного іміджу України та сприяння її економічному відновленню. Для цього необхідні збереження та відбудова культурних об'єктів. У співпраці з міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО, українські культурні інституції відіграватимуть вирішальну роль у відновленні та реконструкції пошкоджених культурних пам'яток. Слід підвищити обізнаність про проекти можливої реконструкції, залучивши міжнародних експертів та спонсорів. Крім того, просування відповідальних туристичних практик може забезпечити позитивний внесок туризму у відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини.

Увага до розвитку культурного туризму демонструє стійкість української культури. Тури, що зосереджуються на реконструйованих об'єктах чи музеях, де фігурують пошкоджені війною артефакти, слугують свідченням незламного духу української культури. Такі екскурсії, звісно, потребують делікатності, шанобливої розповіді, конструктивного оптимізму.

Перевіреним ресурсом українського культурного впливу є популяризація традиційних українських ремесел та народного мистецтва. Майстер-класи та перформанси, що демонструють прадавні техніки вишивки, гончарства, розпису, приносячи дохід місцевим ремісникам, підтримуючи економічне відродження місцевих громад, занурюють туристів не лише в технологічний досвід, а й у систему українських духовних орієнтирів, що важко переоцінити у налаштуванні взаємних приязних стосунків.

Культурні ініціативи можуть сприяти розвитку гастрономічних турів, що демонструють регіональні делікатеси, кулінарні майстер-класи з вивчення традиційних рецептів та відвідування місцевих фермерських господарств і виробників. Не секрет, що українська кухня пропонує смачні та самобутні кулінарні страви. Це не лише дозволяє туристам краще відчувати українську культуру, але й підтримує місцевий бізнес та сільськогосподарські громади.

Пріоритетом у розвитку культурного туризму є зосередження на сталості, надзвичайно важливої у посттравматичний період. Зусилля культурної дипломатії можуть сприяти ініціативам відповідального туризму, що мінімізує вплив на навколишнє середовище і гарантує свою користь для місцевих громад. Це може включати просування екологічно чистих засобів розміщення, підтримку місцевого бізнесу та надання пріоритету відповідальному поводженню з відходами в туристичній індустрії.

Зрозуміло, що відновлення туристичної галузі в післявоєнних умовах буде пов'язане зі значними викликами. Незважаючи на це, культурний туризм має величезний потенціал для майбутнього України. Надаючи пріоритет збереженню культури, просуваючи відповідальні туристичні практики та демонструючи багатство і стійкість української культури, культурна дипломатія може відігравати життєво важливу роль у відновленні туристичної галузі та сприяти створенню сталої моделі для її економічного відновлення.

Висновки до Розділу 3

Українська культурна дипломатія, незважаючи на руйнівний вплив війни, має значний потенціал для формування позитивного іміджу України на міжнародній арені та сприяння її повоєнному відновленню. Активна участь у міжнародних культурних проєктах, таких як спільні виставки, мистецькі фестивалі, театральні постановки та програми обміну, дозволяє продемонструвати багатство та різноманіття української культури, а також встановити міцні партнерські відносини з іноземними інституціями та організаціями. Це сприяє не лише культурному обміну, а й зміцненню міжнародної підтримки України та розширенню можливостей для українських митців і культурних діячів.

Використання цифрових платформ для поширення української культури відкриває нові можливості для культурного обміну та доступу до української історії та мистецтва для глобальної аудиторії. Створення онлайн-архівів, віртуальних екскурсій по музеях та історичних місцях, а також розробка освітніх додатків та інтерактивних платформ допомагає зберегти та популяризувати українську культурну спадщину, особливо в умовах війни, коли фізичний доступ до багатьох культурних об'єктів обмежений або унеможливлений.

Розповіді про українських митців та культурних діячів, які продовжують творити, незважаючи на війну, є потужним інструментом для формування емпатії та розуміння української стійкості та незламності. Ці історії демонструють незламний дух українського народу та його відданість культурним цінностям навіть у найскладніших умовах. Популяризація традиційних ремесел, народного мистецтва та української кухні не лише залучає іноземних відвідувачів та туристів, але й підтримує місцеві громади та сприяє економічному відновленню регіонів, створюючи нові робочі місця та можливості для розвитку малого та середнього бізнесу.

Розвиток культурного туризму, зокрема гастрономічного та екологічного, є перспективним напрямком для повоєнної відбудови України. Відновлення культурної інфраструктури, збереження культурних об'єктів та просування відповідальних туристичних практик сприятимуть зміцненню культурного іміджу України та залученню інвестицій у туристичну галузь. Створення нових туристичних маршрутів, які охоплюють відновлені культурні пам'ятки та демонструють унікальність та різноманіття української культури є важливим кроком у цьому напрямку.

Зрозуміло, що спільні зусилля культурних дипломатів, митців, державних інституцій та громадських організацій, спрямовані на збереження, відновлення та популяризацію української культури, є важливими для успішного формування позитивного іміджу України на міжнародній арені та її сталого розвитку у повоєнний період. Активна співпраця з міжнародними партнерами, залучення інвестицій та використання інноваційних підходів у культурній дипломатії допоможуть Україні не лише зберегти свою унікальну культурну спадщину, а й перетворити її на потужний інструмент для відновлення та розвитку країни.

ВИСНОВКИ

Отже, культурна дипломатія України, перебуваючи у стані динамічного розвитку, довела свою ефективність у формуванні позитивного іміджу країни на міжнародній арені, сприяючи зміцненню її позицій у світі. Культурна спадщина України, її унікальна історія та сучасні досягнення у різних сферах життя є потужним ресурсом «м'якої сили», який дозволяє Україні привертати увагу світової спільноти, налагоджувати партнерські відносини та розширювати свій вплив у глобальному контексті. Російська агресія проти України стала каталізатором активізації інтересу до неї, зробивши український наратив об'єктом міжнародної уваги. Повномасштабне вторгнення підкреслило важливість культурної дипломатії як інструменту боротьби з російською пропагандою та дезінформацією, захисту української культурної ідентичності та зміцнення міжнародної підтримки.

Важливим аспектом культурної дипломатії України є її здатність адаптуватися до нових викликів та використовувати інноваційні підходи. Цифрові технології, соціальні медіа та онлайн-платформи відкривають нові можливості для поширення української культури та взаємодії з міжнародною аудиторією. Активне використання цих інструментів дозволяє Україні досягати ширшої аудиторії, долати географічні бар'єри та формувати позитивний імідж країни у світі. В умовах війни цифрові технології дозволили зберегти та популяризувати культурну спадщину, забезпечити доступ до культурних надбань України для світової спільноти, а також мобілізувати міжнародну підтримку.

Водночас, культурна дипломатія України стикається з низкою викликів. Обмеженість фінансових ресурсів, недостатня інституційна підтримка та необхідність подолання стереотипів про Україну є одними з головних перешкод на шляху до повної реалізації потенціалу культурної дипломатії. Крім того, російська агресія проти України створює додаткові труднощі та вимагає від української культурної дипломатії нових підходів та стратегій.

Культурна дипломатія України має велике значення не лише для формування позитивного іміджу країни, але й для її внутрішнього розвитку та зміцнення національної ідентичності. Вона сприяє консолідації українського суспільства, розвитку культурного різноманіття та зміцненню демократичних цінностей. Культурна дипломатія також відіграє важливу роль у розвитку економіки, залученні інвестицій та просуванні українських товарів та послуг на світовому ринку.

Подальший розвиток культурної дипломатії України має величезний потенціал для зміцнення позицій країни на міжнародній арені та сприяння її повоєнному відновленню. Активна та цілеспрямована робота у цій сфері, дозволить Україні не лише зберегти свою унікальну культурну спадщину, а й перетворити її на потужний інструмент для розвитку та процвітання країни.

Список використаної літератури:

Книги:

1. Kuzio T. *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War*. Taylor & Francis Group, 2022.
2. Nye J. S. *Bound to lead: The changing nature of American power*. New York : Basic Books, 1990. 307 p.
3. Nye J. S. *Future of Power* 2011.
4. Nye J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. PublicAffairs, 2005. 191 p.

Матеріали конференцій:

5. Кукалець О.Є. *Публічна дипломатія в теорії міжнародних відносин*
<https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8273/1/17.pdf>
6. Nicholas J.Cull *Public Diplomacy: Lessons From The Past*

Законодавчі та нормативні документи:

7. UNESCO. (2005). *Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions*. <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-protection-and-promotion-diversity-cultural-expressions>

Дисертації:

8. Корнійчук Ю. *Культура як “м’яка сила” в концепції зовнішніх відносин Джозефа Ная* URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18080/Korniychuk.pdf;jsessionid=3C14BE88AF9FB6D5F8FCC8BC299E581D?sequence=1>
9. Кушнарьова М. *Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи* https://nbuviar.gov.ua/images/e_biblioteka/naukovi_resursi/Socialni%20komunikacii/Kusnarova%20M.%20Ukrainska%20kulturna%20diplomatia.pdf
10. Нікулішин Н. *Основні підходи до розкриття змісту поняття “м’яка сила” у сучасній вітчизняній науці* URL: <https://ena.lpnu.ua/bitstream/ntb/24535/1/7-32-37.pdf>
11. Розумна О. *Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи* https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2016-09/kultu_dypl-26841.pdf

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання:

12. В. В. Парчевська, І. Г. Паніна *Дискусія щодо поняття “культурна дипломатія”* <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/8422/8421>
13. Галина Луцишин, Анастасія Гончарук *Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах* <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6654/lucishin.pdf>
14. М.Б. Лелик *Культурна дипломатія як складова державної комунікації: мистецтво презентувати Україну (оглядова довідка за матеріалами преси*

та інтернету за 2019–2021 рр.)

https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2021/Culture11.10.pdf

15. Марія Шкурко. Культурна дипломатія України під час війни

http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/72_2023.pdf

Електронні ресурси:

16. Експедиція Україною - люди, місця, історії. Ukraïner. URL:

<https://ukraïner.net/>

17. Міністерство закордонних справ України <https://mfa.gov.ua/>

18. Міністерство культури та інформаційної політики України

<https://mcip.gov.ua/>

19. Міністерство освіти на науки України <https://mon.gov.ua/>

20. "Досвід функціонування європейських інститутів культурної дипломатії: висновки для України". Аналітична записка

<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/dosvid-funkcionuvannya-evropeyskikh-institutiv-kulturnoi>

21. Розпочинається «Місяць культурної дипломатії України» 2024. Вікімедіа Україна <https://blog.wikimedia.org.ua/2024/02/28/ukraines-cultural-diplomacy-month-2024/>

22. Учасники проєктів Вікімедіа. Вікіпедія. URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Головна_сторінка.

23. Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/>.

24. Україна втрачає культурну спадщину в масштабах, небачених із Другої світової війни, — ЗМІ. Релігійно-інформаційна служба України URL:

https://risu.ua/ukrayina-vtrachaye-kulturnu-spadshchinu-v-masshtabah-nebachenih-iz-drugoyi-svitovoyi-vijni--zmi_n144379

25. Alevtina Kakhidze (@truealevtina) Instagram

<https://www.instagram.com/truealevtina/>

26. BBC Culture. (2023). Country profile: Ukraine.
<https://www.bbc.com/culture/article/20230821-the-fight-to-save-ukraines-cultural-spaces-and-heritage>
27. British Museum. British Museum. URL: <https://www.britishmuseum.org/>
28. Creative Europe - Culture and Creativity. URL:
<https://culture.ec.europa.eu/creative-europe>
29. Fulbright URL: <https://fulbrightprogram.org/>.
30. Goethe-Institut. Goethe-Institut | Sprache. Kultur. Deutschland. URL:
<https://www.goethe.de/en/index.html>
31. Human Rights Watch. (n.d.). Ukraine. <https://www.hrw.org/>
32. KALUSH (@kalush.official) Instagram. URL:
<https://www.instagram.com/kalush.official/?hl=ua>.
33. Louvre Museum Official Website. Le Louvre. URL: <https://www.louvre.fr/en>.
34. National Erasmus+ Office in Ukraine. URL: <https://erasmusplus.org.ua/>.
35. The British Council Ukraine. (n.d.). Teacher Development Programmes.
<https://www.britishcouncil.org.ua/en>
36. The Guardian. (2022). The Guardian view on Ukraine's cultural heritage: a second front <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/mar/10/the-guardian-view-on-ukraines-cultural-heritage-a-second-front>
37. Ukrainian drama 'Pamfir' sells widely following Cannes premiere (exclusive). Screen Daily. URL: <https://www.screendaily.com/news/ukrainian-drama-pamfir-sells-widely-following-cannes-premiere-exclusive/5175320.article>
38. UNESCO World Heritage Convention. UNESCO World Heritage Centre. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ua>